

Çanakkale-Kilitbahir Kale Müzesi ve çevre peyzajının değerlendirilmesi

Yavuz Alkan^{a,*}

Özet: Müzeler, tarihsel süreçte ulusal ve uluslararası kültürün yayılmasında, nesilden nesile aktarılmasında ve kültürler arası etkileşimin ve bilincin güçlenmesinde önemli rol üstlenmiştir. Bu yönüyle Kilitbahir Kale Müzesinin mercek altına alındığı bu çalışmada kale içi ve yakın çevresi peyzaj değerleri kapsamında incelenmiştir. Müzeyi sınırları içinde bulunduran Kilitbahir köyü Çanakkale iline karşı konumlanmıştır. Çanakkale Boğazı tarafından ayrılan bu köyle siyasi olarak bağlı olduğu Çanakkale ili arasındaki uzaklık yaklaşık 3 km'dir. Müzenin peyzaj kriterleri kapsamında incelenmesi iki adımda gerçekleştirilmiştir. İlk olarak alanda yapılan gözlemlere bağlı olarak yapısal ve bitkisel analize yer verilmiştir. İkinci adımda ise kullanıcı faktörünün araştırma alanı üzerindeki rekreasyonel yaklaşımlara bağlı olarak görüş ve düşünceleri ortaya konmuştur. Bunun için tesadüfi olarak 75 ziyaretçi ile karşılıklı görüşme sağlanmıştır. Anket uygulaması ile ulaşılan sonuçlar SPSS 15.0 istatistiksel analiz programı kullanılarak değerlendirilmiştir. Söz konusu değerlendirmenin esasını kullanıcı memnuniyeti/bağımlı değişken ve bunu etkileyen yapısal ve bitkisel peyzaj unsurları/bağımsız değişkenler oluşturmuştur. Analize göre değişkenler arasındaki ilişkinin anlamlılık düzeyi 0,000 ve R kare değeri 0,825 bulunmuştur. Bu ve benzer sonuçlar ışığında araştırma alanının optimal kullanımına katkısı olabileceği üzerine kurgulanan bu çalışmada, metoda bağlı olarak izlenen her iki stratejiden varılan ortak ya da benzer yaklaşımlarla öneriler geliştirilmiştir.

Anahtar kelimeler: Tarihi alan, Rekreasyon, Ziyaretçi, Peyzaj planlama

Evaluation of Çanakkale - Kilitbahir Castle Museum and environmental landscape

Abstract: Museums have played an important role in the spread of national and international culture in the historical process, in transferring it from generation to generation and in increasing intercultural interaction and awareness. In this study, where the Kilitbahir Castle Museum is examined in this respect, the inside of the castle and its immediate surroundings are examined within the scope of landscape values. The village of Kilitbahir, which contains the museum within its borders, is located opposite the province of Çanakkale. The distance between this village, which is separated by the Dardanelles Strait, and the Çanakkale province, to which it is politically connected, is about 3 km. The examination of the museum within the scope of landscape criteria was carried out in two steps. First, structural and vegetative analysis is included depending on the observations made in the field. In the second step, the opinions and thoughts of the user factor depending on the recreational approaches on the research area are revealed. For this purpose, mutual interviews were provided with 100 visitors by chance. The results obtained by the questionnaire were evaluated by using SPSS 15.0 statistical analysis program. The basis of the said evaluation was user satisfaction/dependent variable and the structural and vegetal landscape elements/independent variables affecting it. According to the analysis, the significance level of the relationship between the variables was found to be 0.000 and the R square value was 0.825. In the light of these and similar results, in this study, which is designed to contribute to the optimal use of the research area, suggestions have been developed with common or similar approaches derived from both strategies followed depending on the method.

Keywords: Historic site, Recreation, Visitor, Landscape planning

1. Giriş

Ülke coğrafyalarının tarihi süreçte katettikleri yaşanmışlıkların belirli bir göstergesi olan tarih bilgisi kendini basılı ya da çevrimiçi eserler dışında ağırlıklı ve daha etkin olarak "müze" olgusuyla açığa çıkarmaktadır (Kap Yücel ve Salt, 2018). Kültürlerin kimliğini ortaya koyan bu yapıların fiziki planlamaları ve geliştirilmesi yönündeki politik yaklaşımlar, söz konusu kültürlerin paylaşımı ve uluslararası tanınırlığında öne çıkan fırsatlardır (Sağlık vd., 2016). Pek çok kültüre ev sahipliği yapmış Çanakkale kentsel yapısı da benzer fırsatlara sahiptir (Kurdoglu ve Kurdoglu, 2010). Bunlar arasında tarihi

yansıtan önemli bir yapıt olarak karşımıza çıkan Kilitbahir Kale Müzesi, bu çalışmada özgün bir yapı ortaya koyarak fiziki planlaması kapsamında yapısal ve bitkisel formasyonu ile değerlendirilmeye çalışılmıştır. Öyle ki Kliskey (2000), Kurdoğlu ve Kurdoğlu (2010), Pouya ve Irani Behbahani (2017)'nin yaptıkları çalışmada da benzer yaklaşımlarla optimal alan kullanımlarına odaklanılmıştır. Örneğin Kurdoğlu ve Kurdoğlu (2010)'nun yaptıkları çalışmada tarihi İpek Yolu'nun bir parçası durumunda olan Trabzon-Gümüşhane eski devlet yolu çevresinin peyzaj kalitesini rekreasyonel, manzara, işlevsel ve kültürel yönleriyle değerlendirip geliştirilmesi yönünde öneriler ortaya konmuştur. Pouya ve Irani Behbahani (2017) de yaptıkları

^a Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Lapseki Meslek Yüksek Okulu, Çanakkale

^{*} **Corresponding author** (İletişim yazarı): yalkan58@gmail.com

[✓] **Received** (Geliş tarihi): 03.08.2023, **Accepted** (Kabul tarihi): 05.04.2024

Citation (Atıf): Alkan, Y., 2024. Çanakkale-Kilitbahir Kale Müzesi ve çevre peyzajının değerlendirilmesi. Turkish Journal of Forestry, 25(1): 136-144.

DOI: [10.18182/tjf.1337502](https://doi.org/10.18182/tjf.1337502)

benzer bir çalışmada nesnel ve objektif bakış açılarıyla ele aldıkları anıt mekân tasarım ve planlamasında görsel peyzaj kalitesi değerlendirilmiştir. Dolayısıyla sürdürülebilir ve dinamik alan kullanımına yönelik yaptıkları çalışmada kullanıcı algısını bu çalışmada olduğu gibi öne çıkarmışlardır. Kullanıcı algısı odağında gelişen bu çalışmada da Kilitbahir Kale Müzesi alanının yapısal ve bitkisel donatılar kapsamında nitelik ve niceliğine bağlı olarak geliştirilmesi tarihi alanın rekreasyonel ve ekonomik yönüyle daha rasyonel kullanımını sağlayabilecektir (Tomczyk, 2011). Müze alanının gözleme bağlı olarak incelenmesi ve kullanıcı algısı doğrultusunda ortaya çıkan bulgular alanın rasyonel planlamasında, etkin rol üstlenmiştir (Çelik ve Yazgan, 2007). Gözlem esaslı incelemede tarihi alanın peyzaj boyutu, yapısal ve bitkisel donatı varlığı belirlenerek tasarım ve planlamanın geliştirilmesi amaçlanmıştır (Mak ve Jim, 2019). Bu kapsamda eksik, deforme olmuş ya da yetersiz olan donatılar için planlama yaklaşımları ortaya konmuştur. Peyzaj yapı elemanları/aydınlatma, güvenlik, oturma üniteleri, çeşme-lavabo ve bitkisel materyal kapsamındaki peyzaj değişkenlerinin eksiklik, yetersizlik, bakım-onarım ölçütlerinde değerlendirildiği bu çalışmada ziyaretçi algısı ve farkındalığına bağlı olarak da tarihi alan üzerinde memnuniyet esaslı bulgulara ulaşılması amaçlanmaktadır (Dai vd., 2001).

Bunun için alanı ziyaret eden 75 bireye rastgele anket uygulanmıştır. Anketten ulaşılan veriler, gözlem sonucunda elde edilen verilerle örtüşen ve farklılıkları yönünde değerlendirilmiştir (Kırmızı ve Karaman, 2021). Ziyaretçi algısına göre fazladan aza doğru önem arz eden değişkenler gözleme bağlı olarak da tespit edilmiş olup, otopark, bakım-onarım, oturma birimleri ve aydınlatma (model katsayıları belirtilen sırayla 3,013, 2,673, 2,609 ve 2,416) olarak öne çıkmıştır. Ortaya çıkan sonuçlara göre tarihi alanın sürdürülebilir peyzaj planlamasına yön verilmeye çalışılmıştır (Erduran Nemutlu, 2021). Bu kapsamda alandan yararlanma ya da açık kalma süresinin yaz mevsiminde planlı bir şekilde uzatılması (akşam saatlerini de kapsayacak şekilde) yeterli aydınlatma/kamera üniteleri, gölge elemanları, oturma grupları, çeşme, lavabo gibi ihtiyaç ünitelerinin yeterli düzeyde planlanması ile ziyaret sürelerinin artmasına bağlı olarak rekreasyonel ve ekonomik olarak tarihi alan kullanımına katkı sağlayabileceği varsayılmaktadır (Karabudak Ertem ve Turgut, 2020). Sonuç olarak, çalışmanın özgün yapısı kapsamında tarihi alanın mevcut fiziki yapısının veya açık ve yeşil alan kullanım potansiyelinin yapısal ve bitkisel formasyonda atılacak

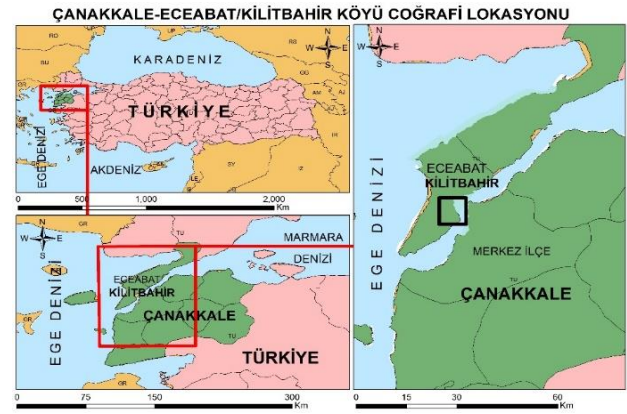
adımlarla sürdürülebilir kullanımına optimal bir yaklaşım getirilmesi ön görülmektedir (Kelkit, 2003).

2. Materyal ve yöntem

Araştırma alanı olarak tespit edilen Kilitbahir Kale Müzesi, Çanakkale iline bağlı Eceabat ilçesi sınırlarında Kilitbahir köyünde yer almaktadır. Söz konusu çalışma alanı yer kürenin Kuzey yarım küresinde olup coğrafi koordinatları veya matematiksel konumu 40°08'55"–40°08'46" Kuzey Enlemleri ile 26°22'44"–26°22'50" Doğu Boylamları arasındadır (Eceabat Belediyesi, 2023). Araştırma alanının Dünya üzerindeki konumu Şekil 1' de verilmiştir.

Çalışma alanının büyüklüğünün ve matematiksel konumunun hesaplanmasında Google Earth Pro 2023'ten yararlanılmıştır. Buna göre çalışma alanı yaklaşık 14 000 m² bulunmuştur. Bu ölçü çalışma alanının 3 bölüm olarak değerlendirilmesine bağlı olarak *otopark, giriş ve ikinci bölüm* alanları olarak belirlenmiştir. Otopark bölümü yaklaşık 1 467 m²; giriş bölümü yaklaşık 3 940 m² ve son bölümün alanı ise yaklaşık 8 560 m² olarak bulunmuştur (Şekil 2).

Çalışma, iki strateji üzerine yoğunlaşmıştır. İlkinde alanın gözleme dayalı incelemesine bağlı olarak mevcut yapısal ve bitkisel donatılar değerlendirilmiştir. Bu kapsamda öncelikle çalışma alanını kapsayan açık ve yeşil alan potansiyeli çekilen fotoğraflarla belirlenmiş, bu tespitler alanın bitkisel ve yapısal peyzaj tasarımında tanımlayıcı rol üstlenmiştir. Bu görseller rehberliğinde değerlendirmeler yapılarak öneriler geliştirilmiştir.

Şekil 1. Çalışma alanının coğrafi konumu

Şekil 2. Araştırma alanının farklı açılardan görselleri (Türkiye Kültür Portalı, 2023).

Diğer bir strateji de kullanıcı portföyü üzerinden gerçekleştirilmiştir. Bunun için alanı ziyaret eden kullanıcıların (25-60 yaş aralığında), müze alanının peyzaj tasarımı ve planlamasında algı ve farkındalıkları üzerine yoğunlaşmıştır. Bu noktada bitkisel ve yapısal unsurlar kapsamında öncelikleri ve buna bağlı memnuniyetleri anket uygulaması ile değerlendirilmiştir. 75 müze ziyaretçisiyle karşılıklı anket uygulaması gerçekleştirilmiştir. Anket uygulanacak birey sayısı tespitinde Kalıpsız (1981)'dan yararlanılmıştır. Bu doğrultuda Çanakkale ili 2023 yılı merkez ilçe nüfusu (197 841), % 95 güven aralığı ve %5 hata payında örneklem sayısını belirlemede aşağıdaki formül (1) kullanılmıştır (Kalıpsız, 1981; TÜİK, 2023).

$$n = \frac{Z^2 NPQ}{ND^2 + Z^2 PQ} \quad (1)$$

Formül bilinmeyenleri ve açıklamaları aşağıda verilmiştir.

n = Örneklem büyüklüğü (73), Z =Güven katsayısı (1,96), P = Güven aralığı (0,95), $Q=1-P$, N = Ana kütle/evren büyüklüğü (Çanakkale Merkez ilçe 2023 nüfusu/197 841), D = Hata payı (0,05)

Tarihi alan ziyaretçi algılarının belirlendiği peyzaj değişkenleri (peyzaj yapı elemanları/aydınlatma, güvenlik/kamera, oturma üniteleri, çeşme-lavabo ve bitkisel materyal kapsamında) eksiklik, yetersizlik, bakım-onarım ölçütlerinde değerlendirilmiştir. Söz konusu değişkenler kapsamında ziyaretçilerin algıları 1 ile 5 arasında çok yeterli, yeterli, az yeterli, yetersiz, çok yetersiz şeklinde tespit edilmiştir (Likert, 1932). Ankete göre belirlenen bulgular SPSS 15.0 istatistiksel programında analiz edilmiştir. Regresyon analizi ile bağımlı değişken ile

(ziyaretçi memnuniyeti) bağımsız değişkenler (peyzaj değişkenleri) arasındaki anlamlılık düzeyleri araştırılmıştır. Sonuç olarak gözlem ve ziyaretçi algısına bağlı olarak elde edilen veriler örtüşen ve ters düşen yönleriyle karşılaştırılarak alan kullanımı için optimizasyon hedeflenmiştir.

3. Bulgular

Araştırma alanının fiziki yapısı ve kullanımına yönelik optimizasyonu için bu çalışmada iki yaklaşım ortaya konmuştur. Gözlem ve ziyaretçi esasına bağlı olarak gerçekleştirilen yaklaşımlara aşağıda yer verilmiştir.

3.1. Çalışmanın birinci aşaması: Gözlem odaklı değerlendirmeler

İlk olarak alanın fiziki yapısı üzerine görseller elde edilmiştir. Bu görseller üzerinden peyzaj ilke ve öğeleri kapsamında araştırma alanının açık ve yeşil alan değerlendirmeleri yapılarak geliştirilmesi yönünde yorumlara yer verilmiştir. Araştırma alanından sağlanan görseller aşağıda verilmiştir.

Giriş bölümünde su kullanımını öne çıkaran donatılar peyzaj planlama ve tasarımında estetik yönden tamamlayıcı bir işleve sahip olup bu kapsamda süs havuzu ve buna bağlı sucül bitkilere yer verilmesi de gerekli görülmektedir (Şekil 3).

Müze alanı girişinden önceki otopark bölümünde araç park yerlerinin gölge elemanlarıyla ve yeterli ağaçlandırma ile tasarım bütünlüğünde planlanması önem arz etmektedir (Şekil 4).

Şekil 3. Araştırma alanı su kullanımından yoksun giriş bölümü görselleri

Şekil 4. Araştırma alanı park bölümü ve giriş bölümünden bir görünüm

Bitkisel formasyonda, alanın bitkisel varlığı ortaya konmaya çalışılmıştır. Bu kapsamda, *Juniperus oxycedrus*, *Pittosporum tobira*, *Thuja orientalis*, *Acer negundo*, *Pinus brutia* gibi çalı ve ağaç grubundan bitkiler tespit edilmiştir (Şekil 5).

Ayrıca alanın peyzaj yapı elemanları kapsamında peyzaj tasarım ve planlamasında rüzgâr, güneş ve yağmur gibi

çevresel etkilerden korunmak için gerekli olan pergola, arkat gibi donatıların da yetersiz olduğu tespit edilmiştir (Şekil 6).

Şekil 7'de yer alan görsellere göre, bilgi levhalarının ve şarj ünitelerinin olması ideal bir yaklaşım olarak görülmektedir. Ancak kısa süreli bekleme noktaları da olsa oturma gruplarının eksikliği fark edilmektedir. Aynı zamanda ahşap merdivenlerde yer yer eskimiş ve yıpranmış görüntüler dikkat çekmektedir.

Şekil 5. Tarihi alanda planlanmış bitki potansiyeline dair görünüm

Şekil 6. Araştırma alanı arkat, geçit ve oturma grubu donatılarında görünüm

Şekil 7. Tarihi alanda ahşap kullanımlar ile bilgi levhası ve şarj ünitesinden görünüm

Araştırma alanına bitişik ve doğal yapısı gereği yakın çevresinde yer alan derenin nispeten yüksek kottaki kenarı, olası kaymalara ya da yıkılmalara karşı palyatif önlemler alınarak giderilmeye çalışılmıştır (Şekil 8).

Araştırma alanı genelinde gözlem ve kontrol esaslı kameraların varlığının önemi yadsınmaz. Zira, tarihi alan vasfı, araştırma alanı için hassasiyeti maksimum düzeye taşımaktadır. Bu nedenle kameraların yeterli nitelik ve nicelikte olması kaçınılmazdır. Aydınlatma ünitelerinin kırılma ya da deformasyonuna yönelik gerekli önlemlerin alınması üzerine planlamalara odaklanılması önemlidir (Şekil 9).

Alanda bilgilendirici levhaların yeterli olması önemli olup, özellikle girilmesi ya da çıkılması risk teşkil edebilecek yerler için daha önleyici tedbirlerin alınması gerekli olabilir. Çöp kovası gibi peyzaj donatılarında bakım ve onarım çalışmalarının yeterli düzeyde olması da önem arz etmektedir (Şekil 10).

Çimden yoksun ya da yabancı otların hâkim olduğu yerlerin, alanın özellikle estetik ve işlevsel açıdan peyzaj değerini olumsuz yönde etkileyebileceği olasıdır. Çim alan için yeterli sulama ekipmanlarının tesisi, çim biçimi ve yabancı otlarla mücadele kuruyan ve bozulan çim yerleri için önemlidir (Şekil 11).

Şekil 8. Tarihi alan bitişigindeki kanal yapısına dair görünüm

Şekil 9. Araştırma alanı kamera ve aydınlatma donatılarından görünüm

Şekil 10. Çöp kovası ve uyarı levhalarından görüntüler

Şekil 11. Tarihi alanda çim yüzeylerden görüntüler

Tarihi alanda yer alan bitkisel materyaller *Quercus coccifera* (Kermes meşesi), *Cupressus sempervirens var. pyramidalis* (Piramit formu servi/Akdeniz servi), *Pinus brutia* (Kızılçam), *Juniperus oxycedrus* (Yayvan ardıç), *Berberis thunbergii* (Hanım tuzluğu), *Rosmarinus officinalis* (Biberiye), *Catalpa bignonioides* (Katalpa), *Bougainvillea glabra* (Gelinduvağı), *Thuja occidentalis* (Mazi), *Cotoneaster spp.* (Muşmula), *Ligustrum ovalifolium* (Kurtbağrı), *Mahonia aquifolium* (Sarı boya çalısı), *Euonymus spp.* (Taflan), *Pittosporum tobira* (Yıldız çalısı) olarak tespit edilmiş olup, rasyonel planlama kapsamında plantasyona destek amacıyla *Ginkgo biloba* (Mabet ağacı), *Picea pungens* (Mavi ladin), *Wisteria sinensis* (Mor salkım), *Campsis radicans* (Acem borusu), *Punica granatum* (Nar), *Salix babylonica* (Salkım söğüt), *Betula pendula* (Huş ağacı), *Malus floribunda* (Süs elması), *Melia azedarach* (Tebih ağacı), *Populus tremula* (Titrek kavak), *Cedrus libani* (Toros sediri), *Magnolia grandiflora* (Manolya), *Olea europaea* (Zeytin ağacı), *Nerium oleander* (Zakkum), *Callistemon viminalis* (Fırça çalısı), *Cercis siliquastrum* (Erguvan), *Ceratonia siliqua* (Keçiboynuzu) gibi süs bitkileri değerlendirilebilir.

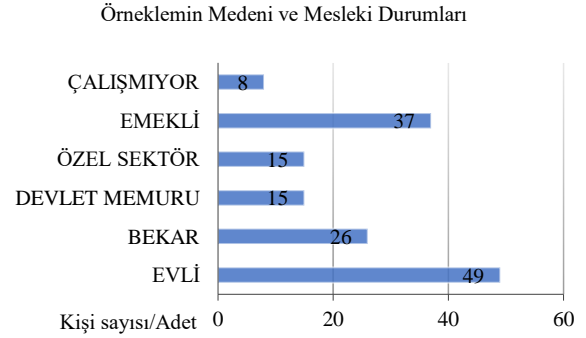
3.2. Çalışmanın ikinci aşaması: Ziyaretçi odaklı değerlendirmeler

Açık ve yeşil alan kullanıcılarının veya müze ziyaretçilerinin alanın ergonomik ve daha rasyonel kullanımına yönelik değerlendirmesine yer veren çalışmanın ikinci aşamasında, alanın mevcut yapısal ve bitkisel yönü ele alınmıştır. Bu aşamada ziyaretçi potansiyelinin demografik yapısına yönelik verilere de değinilmiştir.

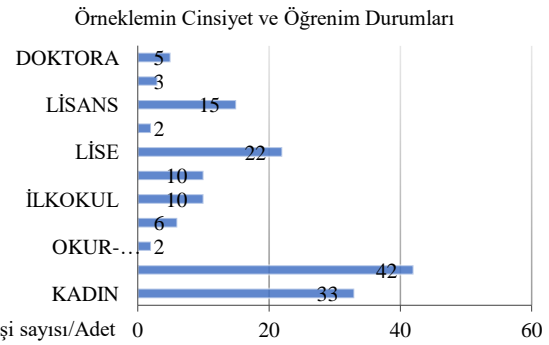
Buna göre Şekil 12'den anket uygulamasına gönüllü katılım sağlamak isteyen bireylerin %65'inin *evli*, %35'inin de *bekar* olduğu anlaşılmaktadır. Meslek türü olarak anket katılımcılarının en yüksek düzeyde katılımı %49'la *emekli* bireylerden oluşmuştur. Bununla birlikte ankete %40 oranında katılım sağlayan bireylerin %20'serli eşit oranlarda *kamu görevlisi* ve *özel sektör* çalışanlarından oluştuğu gözlenmiş olup, %11 oranında katılımcı bireyin de çalışmadığı dikkat çekmiştir.

Şekil 13'ten ankete katılan bireylerin %44'ünün *kadın*, %56'sının da *erkek* olduğu gözlenmiştir. Aynı şekil, katılımcıların %29'unun *lise*, %20'sinin *lisans* ve %26'sının da *ilkokul* (%13) ve *ortaokul* (%13) mezunu olduklarına işaret etmektedir. *Okur-yazar olmayan* ve *ön lisans* mezunu olanların ise katılımcı potansiyelinde en düşük dilime sahip oldukları tespit edilmiştir.

Kullanıcı memnuniyetinin müze alanının yapısal ve bitkisel yönüne endeksli algılarını ortaya koyma yönünde gerçekleştirilen ankete göre açığa çıkan veriler regresyon analizi ile değerlendirilerek yorumlanmıştır. Analiz sonuçları ve yorumlarına aşağıda yer verilmiştir (Şekil 12 ve Şekil 13).

Şekil 12. Anket katılımcılarının medeni ve mesleki durumları

Şekil 13. Anket katılımcılarının cinsiyet ve öğrenim durumları

Çizelge 1'deki veriler doğrultusunda anlamlılık düzeyinin 0,000 bulunması bağımlı ve bağımsız değişkenler arasındaki ilişkinin önemli olduğuna işaret etmektedir. Ayrıca F değerinden (F=39,739) bağımsız değişkenler arasındaki açıklanabilirliğin yaklaşık %40 olduğu görülmüştür.

Çizelge 2'den Durbin-Watson değerinin 2 değerine yakın çıkması model değişkenleri arasında otokorelasyon olmadığına işaret etmektedir. Bu durum araştırma hipotezinin kabul edilmesi noktasında önemli bir etkiye sahip olduğunu göstermektedir. Ayrıca Düzeltilmiş R² değerinin 0,825 olması bağımsız değişkenlerin bağımlı değişken üzerinde yaptığı değişimin yaklaşık %82'sini açıkladığını göstermektedir.

Model katsayıları çizelgesindeki VIF (varyans artış faktörü) değerinin 3'ün altında çıkması bağımsız değişkenlerin bağımlı değişken üzerinde yüksek düzeyde etkili olduğunu göstermektedir ki bu da çalışma için önemli bulunmuştur. Ayrıca tüm bağımsız değişkenler için anlamlılık düzeylerinin 0,000 olarak bulunması bağımlı değişkenle anlam ilişkisi yönünden açıklanabilir olduklarını göstermektedir (Çizelge 3). Gözlem ve ziyaretçi algısına bağlı olarak ulaşılan tespitlerin benzerlik göstermesi beklentiyi karşılamıştır. Öyle ki, Çizelge 3'e göre ziyaretçi memnuniyetine etki eden katsayı değerlerine göre fazladan aza doğru sıralaması otopark (3,013), bakım-onarım (2,673), oturma birimleri (2,609) ve aydınlatma (2,416) şeklinde öne çıkmış olup, bu değerlendirmeler gözlem sonuçlarıyla paralellik göstermektedir.

Çizelge 1. Regresyon modeli “Anova (b)”

Model		Karelerin toplamı	Serbestlik derecesi	Ortalama kareler	F	Anlamlılık düzeyi
1	Regresyon	3610,492	9	401,166	39,739	0,000(a)
	Artan	656,174	65	10,095		
	Toplam	4266,667	74			

a: Bağımsız (Sabit) değişkenler: Akşam Ziyareti, Aydınlatma, Otopark, Bitkisel Materyal, Çeşme Lavabo, Güvenlik kamera, Oturma Birimleri, Çocuk oyun alanı, Bakım Onarım. b: Bağımlı değişken: Memnuluk oranı, P<0,05

Çizelge 2. Regresyon modeli “Model özeti (b)”

Model	R	R ²	Düzeltilmiş R ²	Tahminin standart hatası	Değişim istatistikleri					
					R ² değişimi	F değişimi	Serbestlik derecesi 1	Serbestlik derecesi 2	Anlamlılık F değişimi	Durbin-Watson
1	0,920(a)	0,846	0,825	3,17726	0,846	39,739	9	65	0,000	1,808

a: Bağımsız (Sabit) değişkenler: Akşam Ziyareti, Aydınlatma, Otopark, Bitkisel Materyal, Çeşme Lavabo, Güvenlik kamera, Oturma Birimleri, Çocuk oyun alanı, Bakım Onarım. b: Bağımlı değişken: Memnuluk oranı, P<0,05

Çizelge 3. Regresyon modeli “katsayılar (a)”

Model		Standartlaşmamış katsayılar		Standart katsayılar	t	Anlamlılık düzeyi	B için %95 Güven aralığı		Doğrusallık istatistikleri	
		B	Standart hata	Beta			Alt sınır	Üst sınır	Tolerans	VIF
		1	(Sabit)	167,319			5,413		30,910	0,000
	Aydınlatma	2,416	0,596	-0,210	-4,054	0,000	-3,606	-1,226	0,879	1,138
	Güvenlik kamera	2,388	0,345	-0,376	-6,921	0,000	-3,078	-1,699	0,800	1,250
	Oturma Birimleri	2,609	0,580	-0,228	-4,501	0,000	-3,767	-1,451	0,918	1,089
	Çeşme Lavabo	2,315	0,446	-0,261	-5,187	0,000	-3,207	-1,424	0,933	1,072
	Bitkisel Materyal	1,909	0,456	-0,207	-4,187	0,000	-2,819	-0,998	0,965	1,036
	Otopark	3,013	0,548	-0,274	-5,498	0,000	-4,108	-1,919	0,956	1,046
	Bakım Onarım	2,673	0,435	-0,334	-6,148	0,000	-3,541	-1,805	0,801	1,248
	Çocuk oyun alanı	1,530	0,398	-0,202	-3,845	0,000	-2,324	-0,735	0,854	1,171
	Akşam Ziyareti	1,790	0,535	-0,167	-3,347	0,001	-2,857	-0,722	0,955	1,047

a Bağımlı değişken: Memnuluk oranı. Bağımsız (Sabit) değişkenler: Akşam Ziyareti, Aydınlatma, Otopark, Bitkisel Materyal, Çeşme Lavabo, Güvenlik kamera, Oturma Birimleri, Çocuk oyun alanı, Bakım Onarım, P< 0,05

4. Tartışma ve sonuç

Kültürler arası etkileşimin farklı bir boyutu da tarihi yerlerdir. Çeşitlilik ve zengin sosyal boyutuyla öne çıkan bu alanların yapısal ve çevresel açıdan rasyonel alan kullanım planlaması sürdürülebilir dinamik yapıyı olumlu yönde etkiler (Çelik ve Yazgan, 2007). Söz konusu planlamanın öncelikler ve kullanıcı yönüyle ele alınması önemlidir. Bu çalışmada Kilitbahir Kale Müzesi ve çevresi gözlem ve kullanıcı odaklı incelenmiştir. Çelik ve Yazgan (2007) çalışmasında da tarihi yapıların çevresiyle bütün olarak ele alınması gerekliliğine vurgu yapılmıştır. Çalışmanın her iki yaklaşımıyla da peyzaj değişkenleri (peyzaj yapı elemanları/aydınlatma, güvenlik, oturma üniteleri, çeşme-lavabo ve bitkisel materyal kapsamında) eksiklik, yetersizlik, bakım-onarım ölçütlerinde değerlendirilmiştir. Yaklaşım bulgularının birbirini teyit etmesi beklentiyi karşılamıştır. Söz konusu bulgulara göre peyzaj değişkenleri ile kullanıcı algısı arasında anlamlı ilişki bulunmuştur (Kurdoğlu ve Kurdoğlu, 2010). Bunda regresyon analizine göre P (Anlamlılık düzeyinin) 0,000 olması etkili olmuştur. Ayrıca analiz sonucunda elde edilen *düzeltilmiş R kare* değerine göre peyzaj değişkenlerinin kullanıcı algısını %82 oranında açıkladığını göstermektedir (Sağlık vd., 2016).

Sonuç olarak tarihi alan ve çevresinin değerlendirilmesine bağlı olarak daha rasyonel kullanımı için öneriler geliştirilmiştir.

- Açık ve yeşil alan kullanımına odaklanmış yeni planlamalar yapılmasına ağırlık verilebilir. Bu kapsamda yapısal ve bitkisel formasyonun araştırmada ortaya konan veriler ışığında tasarım ve planlamaya uyarlanması alanın daha rasyonel kullanımına katkı sağlayabilecektir (Kliskey, 2000).

- Politik yaklaşımlar kapsamında alanın daha çok ziyaretçi potansiyeline sahip olması için sevk ve idare yöntemleri geliştirilebilir. Örneğin aylık, 3 aylık 6 aylık ve yıllık bakım ve onarım planlamaları gibi.
- Makul oranlarda tarihi alana giriş ücretlerindeki revizyonlar ile bir ücret politikasının varlığı alanın sürdürülebilir kullanımına imkân sağlanması ve optimal alan kullanımına yardımcı olabilecektir.
- Tarihi alanın giriş bölümünde su kullanımına yer veren ve sucul bitkilendirmeyle de bütünlük gösteren planlamalara yer verilmelidir.
- Otopark alanında gölge ağaçlandırmasına ve gölge yapı elemanlarına yer verilmesi rasyonel planlamaya olanak tanyacaktır (Öksüz ve Koçan, 2022).
- Araştırma alanında plantasyon kapsamında özellikle gölge yapan ağaçlara, rüzgâr kıran ve yol ağaçlarına yer verilmelidir. Bu kapsamda hıyaban (ağaçlı yol) kullanımlar da değerlendirilebilir. Yapılacak bitkilendirme planında; *Ginkgo biloba* (Mabet ağacı), *Picea pungens* (Mavi ladin), *Punica granatum* (Nar), *Salix babylonica* (Salkım söğüt), *Betula pendula* (Huş ağacı), *Melia azedarach* (Tesbih ağacı), *Magnolia grandiflora* (Manolya), *Olea europaea* (Zeytin ağacı) gibi ağaçlara yer verilebilir.
- Müze alanı arkat ve pergola gibi yapılarla desteklenmeli; söz konusu yapılar bitkisel tamamlayıcı olarak *Jasminum officinale* (Yasemin), *Wisteria sinensis* (Mor salkım), *Campsis radicans* (Acem borusu) gibi sarılıcı bitkilerle tasarlanmalıdır.
- Araştırma alanında yer alan yapısal donatılardan özellikle ahşap materyal kullanılanlarda eskimelerin ve yıpranmaların olduğu gözlenmiştir. Bakım ve onarım kapsamında boyanması, tamir edilmesi ya da yenilenmesi

- suretiyle konstrüksiyonel iyileştirme yaklaşımları sergilenebilir (Jiang vd., 2022).
- Araştırma alanı bitişğinde bulunan kanal duvarının yıkılmasına karşın geçici önlem olarak uygulanmış bariyer donatıları yerine kanal duvarının güçlendirilmesine yönelik istinat duvarı planlanması bu kullanımın daha sağlam ve sürdürülebilir olmasında etkili olabilecektir (Kalaycı Önaç ve Birişçi, 2019).
 - Vandalizm riskleri düşünüldüğünde kör alan (kameraların görme açısına girmeyen bölgeler) kalmayacak tarzda kamera sayısının olmasına önem verilmelidir. Ayrıca aydınlatma ünitelerinin yeterli kalite ve miktarda olması, alanın gece görseline de katkı yapabilecektir. Bu anlamda alanın akşam ziyaretlerine açık olmasıyla da (gün uzunluğuna bağlı olarak özellikle yaz aylarında yerli ve yabancı turistlerin sayısında önemli ölçüde artış olduğu gerçeğinden hareketle) bölgeye ekonomik gelir ve kültürel açıdan katkı sağlanması ön görülmektedir (Priskin, 2001).
 - Yeterli miktarda çöp kovasına tasarımıda yer verilmelidir. Bakım ya da onarımları noktasında planlı ve hassas bir yol izlenmelidir. Ayrıca girilmemesi veya yaklaşılmaması gereken yerler için ciddi önlemler alınması yönünde adımlar atılmalıdır.
 - Peyzajın satih değerini yükselten çim alanlarda bakım ve onarım uygulamaları ile yabancı otlarla mücadele, bir planlama ile aksatılmadan yürütülmelidir.
 - Tarihi alanın güncel esaslı planlanmasında kullanıcı algısı da dahil, çoklu yönetim anlayışı önemsenmelidir (Tianhang vd., 2019).

Kaynaklar

- Çelik, D., Yazgan, M.E., 2007. Kentsel peyzaj tasarımı kapsamında tarihi çevre korumaya yönelik yasa ve yönetmeliklerin irdelenmesi. *Bartın Orman Fakültesi Dergisi*, 9(11): 1-10.
- Dai, F.C., Lee, C.F., Zhang, X.H., 2001. GIS-based geo-environmental evaluation for urban land-use planning: a case study. *Engineering Geology*, 61(4): 257-271.
- Eceabat Belediyesi, 2023. <http://www.eceabat.gov.tr/kilitbahir> Erişim: 17.06.2023.
- Erduran Nemutlu, F., 2021. Çanakkale Çimenlik Kalesi'nin tarihi kentsel peyzaj elemanı olarak irdelenmesi. *ÇOMÜ Zir. Fak. Derg.* 9(1): 57-69.
- Jiang, J., Zhou, T., Han, Y., Ikebe, K., 2022. Urban Heritage conservation and modern urban development from the perspective of the historic urban landscape approach: a case study of Suzhou. *Land*; 11(8):1251.
- Kalaycı Önaç, A., Birişçi, T., 2019. Transformation of urban landscape value perception over time: a Delphi technique application. *Environ Monit Assess*, 191: 741.
- Kalpınsız, A., 1981. İstatistik Yöntemler. İ.Ü. Orman Fakültesi, Yayın No: 2837, O.F. Yayın No: 294, İstanbul.
- Kap Yücel, S.D., Salt, E., 2018. Kültürel peyzajların tarihsel süreç içerisindeki değişimlerinin tespiti: Bursa İznik örneği. *Planlama*, 28(1): 40-55.
- Karabudak Ertem, Z., Turgut, H., 2020. Kültürel peyzaj planlaması kapsamında tarihi çevrelere yönelik kentsel tasarım önerileri: Tarihi İspir Kalesi ve İspir Evleri. *İğdır Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 10(3): 2076-2089.
- Kelkit, A., 2003. Environmental problems and solutions of Canakkale City. *International Journal of Environment and Pollution (IJEP)*, 19(1): 66-74.
- Kırmızı, Ö., Karaman, A., 2021. A participatory planning model in the context of Historic Urban Landscape: The case of Kyrenia's Historic Port Area. *Land Use Policy*, 102: 105130.
- Kliskey, A.D., 2000. Recreation terrain suitability mapping: a spatially explicit methodology for determining recreation potential for resource use assessment. *Landscape and Urban Planning*, 52: 33-43.
- Kurdoğlu, O., Kurdoğlu, B.C., 2010. Determining recreational, scenic, and historical-cultural potentials of landscape features along a segment of the ancient Silk Road using factor analyzing. *Environ Monit Assess* 170: 99-116.
- Likert, R.A., 1932. Technique for the measurements of attitudes. *Archives of psychology*, 140(22): 5-55.
- Mak, B.K.L., Jim, C.Y., 2019. Linking park users' socio-demographic characteristics and visit-related preferences to improve urban parks. *Cities*, 92: 97-111.
- Öksüz, Z.T., Koçan, N., 2022. Çanakkale Hamidiye Tabyaları peyzaj tasarımı projesi. *STAR Sanat ve Tasarım Araştırmaları Dergisi*, 3(4): 145-153.
- Pouya, S., Irani Behbahani, H., 2017. Assessment of the visual landscape quality based on the subjectivist paradigm to design the memorial garden. *Turkish Journal of Forestry*, 18(3): 171-177.
- Priskin, J., 2001. Assessment of natural resources for nature-based tourism: the case of the Central Coast Region of Western Australia. *Tourism Management*, 22: 637-648.
- Sağlık, A., Alkan, Y., Kelkit, A., Çavuşoğlu, G., Sağlık, E., 2016. A design study for functional space analysis in Landscape Architecture. *TMD International Refereed Journal of Design and Architecture*, 9: 97-110.
- Tianhang, Liu., Richard, J., Butler, Chunyan Z., 2019. Evaluation of public perceptions of authenticity of urban heritage under the conservation paradigm of Historic Urban Landscape—a case study of the Five Avenues Historic District in Tianjin, China. *Journal of Architectural Conservation*, 25(3): 228-251.
- Tomczyk, A. M., 2011. A GIS assessment and modelling of environmental sensitivity of recreational trails: the case of Gorce National Park, Poland. *Applied Geography*, 31: 339-351.
- TÜİK, 2023. Türkiye İstatistik Kurumu, Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi. İl ve ilçelere göre il/ilçe merkezi, belde/köy nüfusu ve yıllık nüfus artış hızı, <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Adrese-Dayal%C4%B1-N%C3%BCfus-Kay%C4%B1t-Sistemi-Sonu%C3%A7lar%C4%B1-2020-37210&dil=1> Erişim: 24.06.2023.
- Türkiye Kültür Portalı, 2023. Kilitbahir Kale Müzesi Çanakkale. <https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/canakkale/gezilecekyer/kilitbahir-kalesi> Erişim: 17.06.2023.